

V dodatku na koncu knjige so kratki sestavki iz del pomembnih piscev vse latinitete — od arhaične, zlate, srebrne, patristične latinščine prek srednjega veka in renesanse (*litterae renatae*) do sodobnosti. Zadnji štirje sestavki so vzeti iz latinske revije *Vita Latina* (Avignon 1956—1969). Avtor pravi v uvodu k temu dodatku, da bodo učenci ob njem videli in se prepričali, da je vse, kar je bilo latinskega napisano v toku časov, ohranilo čudovito jezikovno enotnost (*omnia, quae decursu temporum latine scripta sunt... miram quandam servavisse sermonis unitatem*).

Poglavitni namen Povšičeve latinske slovnice je, da se učenci vadijo govoriti in aktivno uporabljati latinski jezik. K temu prispeva ves način obravnave in razlage. Učenec dobi vtis, da latinščina ni težka, ker je vse poenostavljeno in preprosto povedano, zraven pa je dana pisana paleta možnosti in navodil, da se more primerno in pravilno izražati. Vse to je zelo spodbudno, saj daje učencu občutek sproščenosti in mu vzbuja voljo do učenja. Avtor pogosto operira z vprašanji (*hic quaeritur, quomodo, qua re, cur, qua, quando, qua re privatus* itd.), kar je tudi didaktično priporočljivo in uspešno, zlasti še, če upoštevamo glavni namen — *latine loqui*.

Pripominjam, da bodo lahko po knjigi s pridom posegali tudi študentje klasične filologije pri sestavljanju seminarskih nalog in drugih pismenih izdelkov v latinščini.

Za ponovno izdajo bi bilo potrebno popraviti tiskarske napake, ki so se vrinile v besedilo (npr. t. 5: in his vocalibus — pravil. vocibus; t. 9: *χριστός* — pravil. *χριστός* idr.).

Silvester Kopriva, Ljubljana

ALMA SODNIK, IZBRANI FILOZOFSKI SPISI. ZBRAL IN UREDIL DR. FRANE JERMAN. FILOZOFSKA KNJIŽNICA XVI. LJUBLJANA, SLOVENSKA MATICA, 1975. str. 320.

Ime Alme Sodnik (1896—1965) bralcem žive antike ni nepoznano, in vendar je šla njena smrt povsem neopaženo mimo nas, zato je prav, da se spomnimo vsaj njenih Izbranih filozofskih spisov, ki so izšli ob desetletnici njene smrti. Pred dvema desetletjema je objavila na straneh naše revije tri obsežnejše razprave o Platonu in Epikuru, ki jih je urednik — pač zaradi njihove solidnosti in tehtnosti — uvrstil na sam začetek njenih izbranih spisov. Čeprav je njen znanstveni interes veljal celotni zgodovini evropske filozofije od predsokratikov do vključno Kanta, vendar je čutila do antične filozofije še posebno afiniteto. Po končanih študijah na ljubljanski univerzi (1923), kjer je bila učenka Franceta Webra, vidnega predstavnika Meinongove t.i. predmetnostne filozofije, se je specializirala na Dunaju pri Th. Gomperzu, avtorju znamenitega dela *Die griechischen Denker* (1896—1909). Svojih seminarjev Gomperzu, ki jo je uvajal ne le v metode filozofsko-zgodovinskega, ampak tudi tekstno-kritičnega dela, se je vselej s po-

nosom in hvaležnostjo spominjala. „Oba klasična jezika je obvladala naravnost s filološko tankočutnostjo“, beremo v uvodu k njenim izbranim spisom.

Knjigo je uredil njen učenec Fr. Jerman, ki ji je dodal tudi temeljito, z osebnim odnosom napisano uvodno besedo, kjer je v plastičnih potezah razgrnil pred nami vso širino njenih znanstvenih interesov in globino njenih iskanj. S posebno pieteto je orisan lik pokojne kot akademske učiteljice, in več kot kurioziteta so strani, ki opisujejo težave in predsodke, s katerimi se je morala srečevati kot ena prvih slovenskih izobraženek univerzitetnega formata. Pravilno je poudarjen njen pomen kot veznega člana kontinuitete med predvojno generacijo Webrovih učencev in povojnim časom, ki je stavljajal pred filozofijo nova vprašanja in jo usmerjal v nove tokove.

Seveda bi se dalo o liku in vlogi Alme Sodnik povedati še marsikaj, in tega se dobro zaveda tudi sam urednik, ki pripominja, da je njegova uvoda beseda le nekakšna „skica“. Vsekakor bi bilo treba močneje podčrtati njeno vlogo pri širjenju filozofske kulture (ne samo v obliki akademske izobrazbe) na Slovenskem. Tako npr. nikjer ni omenjeno njeno sodelovanje pri Slovenski Matici, kar nas tem bolj preseneča, ker je knjiga izšla ravno pri SM in ker je ravno avtor uvodne besede pred leti napisal tudi zanimiv članek o filozofskih edicijah te založbe (prim. *Slovenska Matica 1864—1964, Zbornik razprav in člankov*, Ljubljana 1964, 178—194). In vendar nekateri zvezki Filozofske knjižnice, ki jo izdaja SM, dolgujejo svoj nastanek med drugim tudi prigovarjanju in pobudam Alme Sodnik (npr. Sovretov prevod Lukrecija). Osebnost se tudi spominjam, kako zelo ji je bilo žal, da je moj prevod Aristotelove Nikomahove etike izšel pri Cankarjevi založbi in ne v Filozofski knjižnici SM, ki naj bi po njeni zamisli postala nekakšna katedra filozofije za širši krog zainteresiranih izobražencev. Kolikor mi je znano, je sodelovala tudi pri zamisli, da dobimo slovenski prevod kake zgodovine filozofije, kjer je posrečena izbira padla na K. Vorländerja, brez dvoma najsolidnejši in za nas najsprejemljivejši priročnik te vrste. Toda Alma Sodnik je v svoji tihi skromnosti ostajala vselej v ozadju, zato so njene pobude in zasluge v tem pogledu le malo znane in ovrednotene.

Urednik je objavljene razprave in prispevke razporedil v tri tematske skupine, ki se krijejo z osrednjimi znanstvenimi interesi Alme Sodnik: zgodovina evropske filozofije estetika, zgodovina filozofije na Slovenskem.

Prvo skupino sestavljajo že omenjene tri razprave, ponatisnjene iz Žive antike, ki nas v tem okviru, razumljivo, najbolj zanimajo; sledita še dva prispevka o Descartesu.

V prvi razpravi, *K Platonovi teoriji o idejah*, se avtorica uspešno in v vsej širini loteva enega osrednjih problemov antične filozofije. Pred nami se razgrinja miselno razgibana in bogata panorama Platonovega sveta idej, ki spretno povezuje nekatera ključna mesta Platonovih dialogov, odpira nove poglede, a tudi izziva k ugovorom. Skratka, eden najtehtnejših prispevkov v tem delu knjige, h kateremu pa

imamo tudi največ kritičnih pripomb. Že sama uvodna konfrontacija med Platonom in Plotinom na eni ter Demokritom in Aristotelom na drugi strani je preveč shematična. Kljub kritični distanci do svojega učitelja je Aristoteles še vedno neprimerno bližji Platonu kot Demokritu. „Aristoteles ist Platoniker am Anfang und am Ende“, je upravičeno zapisal Fr. Dirlmeier (*Ausgewählte Schriften zu Dichtung und Philosophie der Griechen*, Heidelberg 1969, 136). — Pomanjklivo je vrednotenje orfizma in eshatoloških predstav pri Grkih (str. 40): predstave o posmrtnem življenju so bile razširjene med najširšimi sloji grškega prebivalstva, orfiki so le i brana elita, ki je skušala te predstave tudi teoretično utemeljiti. — Preveč je poenostavljena vloga Platona kot interpreta Sokratovih misli oz. Sokrata kot zgolj literarne figure, ki so ji položene na usta Platonove ideje; in problem ksenofontskega Sokrata sploh ni zastavljen, ampak predpostavljen kot avtentičen (prim. str. 47, op. 23). — Pomanjkljivo je tudi razpravljanje o Platonovem razmerju do države in politike (str. 42—43): Mesto iz resnici ni nikdar bežal pred politično stvarnostjo, ampak je, nasprotičnosti (173—CDE), je preveč iztrgano iz konteksta; poleg tega Teajtet po vsej verjetnosti ni nastal pred Državo, ampak po njej. Platon v resnici ni nikdar bežal pred politično stvarnostjo, ampak je, nasprotno, vedno skušal aktivno posegati vanjo, bodisi z neposredno kritiko obstoječih družbenih institucij in političnih voditeljev v svojih dialogih, bodisi z eksperimentalnim (a brezuspešnim) uresničevanjem svojih utopičnih zamisli na Siciliji. Seveda pa je bilo v njem toliko realista, da se je zavedal, da je mogoče idealno državo v vsej njeni zahtevnosti uresničiti le v človeški duši (prim. Država 592 AB). Najbrž tudi ni naključje, da se je njegova Akademija razvila v pravcato visoko šolo za politične vede, ki je dala Grčiji vrsto vidnih državnikov, politikov, revolucionarjev. Mimogrede: samo ponesrečena besedna igra je, če danes govorimo npr. o „platonskem reševanju problemov“ kot od življenja odmaknjenem, o „akademijskih diskusijah“ kot neživljenjskih in jalovih itd: v resnici sta platonaska misel in akademska šola z vso silo in težo klicali k družbenemu in političnemu angažiranju. — Med literaturo k tej razpravi, ki je navedena v opombi 2, pogrešamo npr. U. v. Wilamowitza — Moellendorffa, *Plato* (Berlin 1920), zlasti pa P. Natorpa, *Platos Ideenlehre* (Leipzig 1903), ki pomeni doslej najtemeljitejše delo o obravnavanem vprašanju.

Ne glede na navedene ugovore in pripombe pa sodi razprava Alme Sodnik brez dvoma med najboljše, kar je bilo doslej v slovenščini napisanega o Platonu. Podobno velja — le da bolj brez pridržkov — za naslednji dve razpravi, posvečeni Epikurovi filozofiji, ki po svoji eksaktnosti, temeljitosti in pronicljivosti presemeta tudi Šovretov, sicer s širokim esejističnim zamahom napisani uvod k prevodu Lukrecijeve pesnitve *De rerum natura* (iz leta 1959, medtem ko sta razpravi Alme Sodnik izšli že pred tem, 1954 in 1955). Prva med njima, *Etika Epikura*, zlasti jasno in precizno odgovarja na vprašanje o razmerju med Epikuro in njegovimi predhodniki, vprašanje o razmerju med eklekticizmom in izvirstnostjo v Epikurovi filozofiji.

Zelo dobro razčlenjuje tudi bistvo epikurejske ataraksije, njeno razlikovanje od stoiške apatije. Predvsem pa prodorno osvetljuje tisti problem, kjer prinaša epikurejska etika največ izvirnega in kjer je tudi najbližja sodobnim pogledom — problem osebne svobode in nujnosti. Podobne odlike kaže tudi naslednja razprava, *Epikurejski nauk o bogovih*, čeprav zaradi ostre, vendar prešibko utemeljene zaključne polemične poante proti Gigonovi interpretaciji istega problema izzveni nekoliko manj prepričljivo.

Osrednji del Izbranih spisov obsega prispevke s področja estetike, v glavnem poglavja iz najobsežnejše samostojne knjižne publikacije Alme Sodnik, *Zgodovinski razvoj estetskih problemov* (Ljubljana 1928, 350 strani). Tu daje med drugim zanimiv pregled estetskih teorij nekaterih naših literarnih kritikov in teoretikov polpretekle dobe (A. Mahnič, Fr. Lampe, A. Ušeničnik, Iz. Cankar, Iv. Bernik, Iv. Derganc, J. Vidmar); zanimiv zlasti še zato, ker njihove ideje in teorije večkrat zasleduje prav do antičnih korenin. Naravnost bleščeča je npr. σύγκρισις med dvema najvidnejšima katoliškima ideologoma na prelomu stoletja, med Mahničem in Lampetom (str. 121): „Idejni oče prvemu je Platon, drugemu Aristotel... Takoj je seveda pripomniti, da gre v obeh slučajih za Platona in Aristotela, modificirana na temelju krščanstva, torej za kombinacijo Platona in Avgušтина na eni strani ter Aristotela in Tomaža Akvinskega na drugi.“ V teoretskem pogledu pa se nam zdijo razpravljanja v tem delu knjige vendarle že precej presežena in predstavljajo kot takšna verjetno najšibkejšo stran Izbranih spisov.

Nasprotno pa pomeni zadnji del, ki obsega šest razprav o slovenskih filozofih in o odmevih raznih filozofskih tokov na Slovenskem, najmočnejše in najzrelejše strani knjige in brez dvoma tudi najizvirnejši prispevek Alme Sodnik k zgodovini filozofije nasploh. Metodološko zanimiva je že prva v vrsti teh razprav, objavljena pred tridesetimi leti, *Problem skotistične distinctio formalis ex natura rei*, kjer uvodoma z izredno jasnostjo zastavlja vprašanje o pojmu zgodovine filozofije pri Slovencih; lahko bi rekli, da so tu in nuče že izdelane programske smernice za vse nadaljanje raziskovanje tega področja. V naslednjih razpravah se zvrsti pred nami nekaj mislecev slovenskega rodu — Franc Samuel Karpe, Jože Peter Alkantara Mislej, Anton Erber, Matija Hvale —, ki so sicer delovali na tujih univerzah in pisali v tujem, večidel latinskem jeziku, a smo vendar nanje upravičeno ponosni, saj lahko vidimo v njihovi dejavnosti naš prispevek k razvoju evropske filozofske in znanstvene misli. Tretji tematski krog in s tem celo knjigo izbranih spisov smiselno zaključuje razprava *Rudjer Bošković in sodobniki*, ki posveča posebno pozornost odmevu idej velikega Dubrovničana pri njegovih sodobnikih, zlasti še pri filozofih slovenskega rodu.

Jezik Alme Sodnik je stvaren, trezen, jasen, kljub zahtevnosti in abstraktnosti obravnavanih vprašanj sorazmerno lahkoumljiv. Povsod je opazen njen napor po ustvarjanju in uveljavljanju domače terminologije, ne da bi pri tem zahajala v pretirane puristične

skrajnosti; tako npr. besedo „mitos“ skoraj dosledno sloveni z „bajko“. Številni prevodi grških in rimskih citatov so — večinoma prvič — eksaktno (vendar ne suženjsko) prevedeni v slovenščino. Tudi sicer čutimo že ob samem njenem izražanju njeno humanistično izobrazbo in osveščenost. Tako je npr. grška polis, ki jo pogosto omenja, vselej dosledno ženskega, in ne moškega spola, kot bi v zadnjem času radi strokovnjakom diktirali nekateri pravopisci, sklicujoč se pri tem malodane na „voljo ljudstva“. Njen stil kazijo pravzaprav le nekateri kroatizmi, ki so bili v času, ko so objavljeni spisi izhajali, pač v splošni rabi; vsaj najhujše med njimi bi bil urednik lahko popravil, ne da bi se bil s tem pregrešil zoper zvestobo do izvirnika (npr. *osobito, siguren, v istini*). Najhuje pa moti množica tiskovnih napak; med njimi so nekatere čisto nepotrebne (npr. op. 20 na str. 24) ali pa tudi kvarijo dikcijo.

Izid te knjige pomeni razveseljiv dogodek za vse ljubitelje filozofije in humanizma in zlasti še za vse, ki smo poznali in cenili Almo Sodnik, saj nam v prikupni, lepo urejeni in priročni obliki nudi vrsto tehtnih razprav, ki bi sicer ostale neizkoriščene v težko dostopnih revijah, kongresnih zbornikih in drugih odmaknjenih publikacijah.

K. Gantar, Ljubljana

COLLOQUIUM DIDACTICUM CLASSICUM SEXTUM

(Инсбрук, 22.—26. септембра 1975)

Ove jeseni još jednom su se, na inicijativu Bureau International pour l'étude des problèmes de la didactique du grec et du latin (čije je sedište u Ganu, Belgija), a u organizaciji ovog puta katedre za klasičnu filologiju Univerziteta u Insbuku, sastali klasični filolozi iz desetak zapadnoevropskih zemalja sa željom da tokom pet dana kroz međusobne razgovore, diskusije i razne forme rada, razmene iskustva i steknu nove ideje za unapređenje i aktualizovanje nastave klasičnih jezika i književnosti. Moto kongresa „Učiti i podučavati“ podrazumevao je opštu temu formulisanu kao „Nastava grčke i latinske književnosti u srednjim školama i na univerzitetu“. U taj široki okvir smšten je citav niz predavanja koja su, sa teorijske i praktične strane, osvetlavala nove tendencije u nastavi klasičnih jezika. (Uzred budu rečeno, pretežno se govorilo o problemima latinskog: nastava prčkog slabo je pomiñana zahvaljujući tome što je u većini zapadnoevropskih zemalja grčki skoro sasvim potisnut na račun latinskog). Teorijska predavanja bila su uglavnom u mañini. Među njima treba pomenuti uvodna predavanja dvojice belgijskih profesora (J. Veremans, predsednik Biroa; F. De Raeye) koji su ukratko, ali veoma precizno skićirali trenutno stanje u nastavi klasičnih jezika. Širom Evrope, ma koliko se sistem srednjoškolskog